

Σύνθετα βιοηθικά ζητήματα και ποιμαντικές κατευθύνσεις

/ [Πεμπουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Παραδείγματα - Περίπλοκες συνέπειες

(α) Συνδυασμός μεταθανάτιας γονιμοποίησης και παρένθετης μητέρας

Ο άνδρας πάσχει από καρκίνο των όρχεων. Πριν υποβληθεί σε χημειοθεραπεία εκφράζει την επιθυμία να φυλάξει σπέρμα του, ώστε αν τυχόν πεθάνει να τεκνοποιήσει αυτή μετά θάνατον. Η γυναίκα που είχε ήδη τρία παιδιά το αρνείται. Σε συνεννόηση με τη μητέρα και την αδελφή του αυτός κρατάει σπέρμα σε συγκεκριμένη τράπεζα γενετικού υλικού. Τελικώς, πεθαίνει. Η σύζυγός του αρνείται να προβεί σε γονιμοποίηση και τεκνοποίηση και προς αποφυγή περαιτέρω περιπλοκών ζητεί από την τράπεζα την καταστροφή του σπέρματος. Η τράπεζα το αρνείται διότι δεν είναι κληρονόμος του γενετικού υλικού. Κληρονόμοι είναι η μητέρα και η αδελφή του θανόντος, οι οποίες αφού ασκούν ανεπιτυχώς πιέσεις στη σύζυγο σπεύδουν σε αναζήτηση φέρουσας μητέρας. Στην περίπτωση, όμως που καταφέρουν να αποκτήσουν έτσι ένα παιδί, αυτό, πλην των άλλων προβλημάτων που θα έχει, θα γεννήσει προβλήματα κληρονομικής φύσεως[25].

(β) Περίπτωση παρέθειας μητρότητας

Το Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών έδωσε άδεια στον Χ.Μ. να αποκτήσει παιδί με τη μέθοδο της παρένθετης κύησης. Με βάση την απόφαση αυτήν, γεννήθηκαν δίδυμα παιδιά, ένα αγόρι και ένα κορίτσι, των οποίων είναι πατέρας. Αυτός παντρεύτηκε με πολιτικό γάμο γυναίκα άνω των 60 ετών, η οποία ζήτησε από το δικαστήριο να υιοθετήσει τα δίδυμα τέκνα του συζύγου της. Ο εισαγγελέας πρωτοδικών άσκησε έφεση στην απόφαση του μονομελούς πρωτοδικείου να δώσει άδεια τεκνοποίησης με παρένθετη μητέρα στον Μ.Χ. και το εφετείο δικαίωσε τον εισαγγελέα, αφού έκρινε ότι επί παρένθετης κύησης η δικαστική άδεια παρέχεται μόνο σε γυναίκα και όχι σε άνδρα. Κατόπιν της αποφάσεως του εφετείου, ο Μ.Χ. ενώ ζήτησε και είχε νόμιμη άδεια για τεκνοποίηση με φέρουσα μητέρα δεν είναι νόμιμος πατέρας των παιδιών, ενώ μητέρα τους θεωρείται η παρένθετη μητέρα. Αν τώρα αυτή είναι έγγαμη η έχει συνάψει σύμφωνο συμβίωσης, τα παιδιά αποκτούν νόμιμο πατέρα τον σύζυγο η τον σύντροφό της. Αν είναι άγαμη, τότε πατέρας θεωρείται ο Μ.Χ. που ζήτησε τη γέννησή τους και μητέρα η παρένθετη «δηλαδή δύο πρόσωπα που δεν έχουν οποιοδήποτε νομικό η ψυχοκοινωνικοσυναισθηματικό σύνδεσμο μεταξύ τους και δεν συμβιώνουν»[26]. Τελικά ούτε στον Άρειο Πάγο λύθηκε το πρόβλημα. Το παιδί δεν έχει πατέρα...

(γ) Περίπτωση ετερόλογης γονιμοποίησης

Το 1984 έγγαμη γυναίκα επισκέπτεται ειδική κλινική γονιμοποίησης προκειμένου

να τεκνοποιήσει. Πέντε μήνες μετά την πρώτη της επίσκεψη έρχεται σε διάσταση με τον σύζυγό της από τον οποίο παίρνει συναινετικό διαζύγιο το 1989. Στο μεταξύ συνάπτει δεσμό με τον γιατρό της, ο οποίος επίσης περιέρχεται σε διάσταση με τη σύζυγό του και λαμβάνει διαζύγιο επίσης το 1989. Στο διάστημα της σχέσης τους προσπαθούν για 5 χρόνια να τεκνοποιήσουν με τεχνητή γονιμοποίηση, πράγμα που τελικά κατορθώνουν το 1989 με δανεικό σπέρμα και ωάριο, οπότε και αποκτούν δίδυμα. Αμέσως μετά χωρίζουν.

Στο δικαστήριο η μητέρα ζητεί να θεωρηθεί ο γιατρός ως πατέρας του παιδιού, αφού αφ' ενός μεν συζούσαν με σκοπό τον γάμο, αφ' ετέρου δε η γέννηση των παιδιών έγινε με τη δική του συναίνεση. Το Πρωτοδικείο δέχεται το αίτημα της μητέρας και υποχρεώνει τον γιατρό σε καταβολή μηνιαίας διατροφής ύψους 120.000 δρχ. Αντίθετα όμως το Εφετείο κρίνει πως ο γιατρός δεν είναι πατέρας, αφού δεν είναι ούτε σύζυγος της μητέρας ούτε γενετικά συγγενής με το παιδί. Η υπόθεση οδηγήθηκε στον Άρειο Πάγο, όπου επίσης δεν λύθηκε το πρόβλημα[27].

(δ) Άλλη περίπτωση ετερόλογης νομιμοποίησης

Ένα νεαρό ζευγάρι ύστερα από τρία χρόνια άκαρπης συζυγίας προσφύγει στους γιατρούς, όπου διαπιστώνεται σπερματική αδυναμία στον σύζυγο. Προτείνεται η εξωσωματική γονιμοποίηση με σπέρμα δότη. Το 1992 οι γονείς αποκτούν ένα κοριτσάκι. Σε δύο όμως χρόνια οι γονείς αποφασίζουν να χωρίσουν. Ενώπιον του δικαστηρίου ο πατέρας ζητεί να βλέπει το παιδί πράγμα που αρνείται η μητέρα ισχυριζόμενη ότι το δικαίωμα αυτό εκπηγάξει από τη γενετική του συγγένεια με το παιδί. Προς έκπληξη δε όλων προσθέτει ότι παρά ταύτα ο πρώην σύζυγός της υποχρεούται να της δίνει μηνιαία διατροφή, διότι αυτό απορρέει από το γεγονός ότι αποφάσισε τη σύλληψη του παιδιού. Με άλλα λόγια ο πρώην σύζυγός της δεν είναι πατέρας για να αγαπά αλλά είναι πατέρας για να πληρώνει[28].

(ε) Το πρόβλημα των ορφανών εμβρύων. Περίπτωση Rios

Βρισκόμαστε στον Ιούνιο του 1981. Ο κ. Mario Rios, ετών 54 και η σύζυγός του Elsa, ετών 37, από το Λος Άντζελες, επειδή αδυνατούν να αποκτήσουν παιδί, προσφεύγουν στη μέθοδο της εξωσωματικής γονιμοποίησης (IVF). Λόγω της ηλικίας της, η κ. Rios αδυνατεί να ενταχθεί σε πρόγραμμα στις ΗΠΑ και γι αυτό μεταβαίνει στο Queen Victoria Medical Center της Μελβούρνης στην Αυστραλία. Ο κ. Rios από προηγούμενο γάμο του έχει ενήλικο γυιό, η δε σύζυγός του είχε κόρη, η οποία όμως έχασε τη ζωή της από ατύχημα το 1978, σε ηλικία 10 ετών. Κατά τη διαδικασία της εξωσωματικής γονιμοποίησης ελήφθησαν τρία ωάρια από την κ. Rios, επειδή δε ο κ. Rios είχε πρόβλημα στο σπέρμα του, η γονιμοποίηση έγινε με σπέρμα δότη από τη Μελβούρνη. Το ένα από τα τρία έμβρυα εμφυτεύθηκε στην

μήτρα της κ. Rios και τα άλλα δύο κατεψύγησαν για το ενδεχόμενο μελλοντικής εμφύτευσης.

Μετά από 10 μέρες, το έμβρυο απεβλήθη και το ζεύγος, χωρίς να εκφράσει τις επιθυμίες και τους στόχους του για το μέλλον των δύο εμβρύων, αναχώρησε για τη Νότιο Αμερική, όπου υιοθέτησε ένα παιδάκι. Ατυχώς, τον Απρίλιο του 1983, σε αεροπορικό δυστύχημα ξεκληρίσθηκε ολόκληρη η οικογένεια.

Επειδή το ζεύγος Rios ήταν ιδιαζόντως εύπορο, άρχισε η διαμάχη για την κληρονομιά της μεγάλης τους περιουσίας. Στο αδιέξοδο της συνεννοήσεως, την απάντηση έδωσε το αδιέξοδο της λύσεως, μια που σε κάποιο σημείο μια μερίδα συγγενών, που ένοιωθε πως χάνει την υπόθεση, έφερε στην επιφάνεια την ύπαρξη των δύο ορφανών εμβρύων, που διετηρούντο σε κατάσταση καταψύξεως στην Αυστραλία.

Τα ερωτήματα ήταν ποικίλα, η δε νομοθεσία ανέτοιμη να τα αντιμετωπίσει. Ας δούμε μερικά από αυτά:

1. Ποιά νομοθεσία έπρεπε να επιληφθεί του θέματος: η αμερικάνικη (αφού ήταν αμερικανοί πολίτες), η αυστραλέζικη (αφού τα έμβρυα συνελήφθησαν και διατηρήθηκαν στην Αυστραλία) ή η νοτιοαμερικάνικη, όπου συνέβη το ατύχημα και ζούσε η οικογένεια;
2. Ποιά από τις τρεις προηγούμενες νομοθεσίες ήταν ώριμη να επιλύσει το κληρονομικό πρόβλημα;
3. Ο νόμος της Καλιφόρνιας αναφέρεται στο παιδί μετά τη γέννηση και αναγνωρίζει το δικαίωμα της πατρότητας σ' αυτόν που αποφασίζει τη γέννηση ενός παιδιού με ετερόλογη σπερματέγχυση και όχι στον δότη του σπέρματος. Δεν περιλαμβάνει όμως καμμία διάταξη για την πατρότητα των εμβρύων.
4. Καμμία νομοθεσία δεν περιελάμβανε τότε το status του εμβρύου, αλλά και τον κληρονομικό ρόλο της φέρουσας μητέρας που θα το κυοφορούσε.
5. Ο νόμος της Αυστραλίας για την περίπτωση του θανάτου αμφοτέρων των γονέων εκχωρούσε την αρμοδιότητα για το μέλλον των εμβρύων στο νοσοκομείο που ήταν υπεύθυνο για την κατάψυξή του. Αυτή η αρμοδιότητα τι συνέπειες είχε στα κληρονομικά δικαιώματα του νοσοκομείου;

Τελικά η πολιτεία της Βικτώριας συνέστησε την Waller Committee, η οποία υπέδειξε την καταστροφή των εμβρύων, η δε αρμόδια επιτροπή του πολιτειακού Κοινοβουλίου υπεστήριξε την άποψη εμφυτεύσεως σε μήτρα φέρουσας μητέρας,

χωρίς όμως κανένα κληρονομικό δικαίωμα. Για χρόνια τα έμβρυα διατηρούντο κατεψυγμένα στο Queen Medical Center της Μελβούρνης, η περιουσία παρέμενε δεσμευμένη στο Los Angeles, το πρόβλημα άλυτο στα δικαστήρια, τα νομοθετικά σώματα και τις επιτροπές, η δε απορία του γιατί όλα αυτά αναπάντητη στο μυαλό και τη συνείδηση κάθε εχέφρονος και ευαισθητοποιημένου ανθρώπου.

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι στην ποιμαντική διαχείριση των ποικίλων θεμάτων και την ηθική θεώρηση των πράξεων, υπάρχει μία διαβάθμιση. Υπάρχει αυτό που η Εκκλησία ευλογεί, αυτό που οικονομεί, αυτό που ανέχεται και αυτό που απαγορεύει.

A. Στο θέμα της αναπαραγωγής του ανθρώπου, αυτό που η Εκκλησία ευλογεί είναι ο γάμος ως μυστήριο, όπως περιγράφεται στην ακολουθία και θεολογία της και η δια του φυσικού τρόπου ένωση των συζύγων με καρπό τη γέννηση ενός νέου ανθρώπου με ψυχοσωματική οντότητα και αιώνια προοπτική. Κάθε άλλη μορφή αναπαραγωγής δεν μπορεί αβίαστα να τύχει της ευλογίας μας.

Η σύγχρονη αναπαραγωγική τεχνολογία έχει σημαντικά παρέμβει στο άβατο αυτής της ιερής σχέσεως. Η επιθυμία προς απόκτηση τέκνων είναι οπωσδήποτε και φυσική και θεμιτή και φυσικά ευλογημένη, είναι η ανταπόκριση του ανθρώπου στην εντολή του Θεού: «*αυξάνεσθε και πληθύνεσθε*» (Γεν. α 22). Αποτέλεσμα της τεχνολογικής παρέμβασης στη διαδικασία αναπαραγωγής είναι όλες οι προαναφερθείσες δυνατότητες, οι οποίες όμως σχεδόν στο σύνολό τους δεν θεραπεύουν μόνο μια ενδεχόμενη ανεπάρκεια, αλλά επιβάλλουν όρους συχνά ξένους προς τη φύση και τους νόμους του Θεού, οι οποίοι ικανοποιούν αποκλειστικά το ανθρώπινο θέλημα[29].

Αυτό που η Εκκλησία ευλογεί και προς το οποίο προτρέπει τους ανθρώπους είναι **η εμπιστοσύνη στο θέλημα του Θεού**. Οι παλαιοί άνθρωποι, όταν τους ρωτούσαν πόσα παιδιά έχουν, απαντούσαν λέγοντας τον αριθμό και συμπληρώνοντας «του Θεού». Το ερώτημα είναι αν τελικά με όλην αυτήν την έντονη παρεμβατικότητα μπορούμε να το πούμε αυτό. Ο κίνδυνος είναι να θεωρούμε τα παιδιά μας ως δικά μας η προϊόντα της ιατρικής τεχνολογίας και όχι του Θεού. Η λάθος χρήση της τεχνολογίας θα μπορούσε αντί να βοηθήσει την αναπαραγωγή, να εκτοπίσει τον Θεό. Και ίσως αυτό είναι που θα πρέπει να έχουν κατά νουν οι πνευματικοί.

Πριν λοιπόν σκεφθούμε την οικονομία στην αντιμετώπιση συγκεκριμένων προβλημάτων και πριν υποχωρήσουμε συναισθηματικά στην πίεση του θελήματος των γονέων που μας πλησιάζουν, είναι απόλυτα αναγκαίο να μη τους στερήσουμε

από τη δυνατότητα να αποκτήσουν τέκνο ως σημείο της αγάπης του Θεού, με μέσα ευλαβείας, πίστεως και εμπιστοσύνης στο θέλημά Του (ευχέλαια, σαρανταλείτουργα, τάματα, προσφυγή στην προσευχή κ.λπ.). Είναι ανάγκη εμείς ως πνευματικοί να πιστέψουμε ότι τα ποσοστά μιας «πνευματικής» γονιμοποίησης μπορεί να είναι μεγαλύτερα από αυτά της τεχνητής. Και τα παιδιά που αυτή προσφέρει έρχονται με εμφανή κληρονομιά χάριτος.

B. Με βάση όλα αυτά, η Εκκλησία θα μπορούσε να κάνει και **σωστή χρήση της οικονομίας της**, εκεί που οι άνθρωποι δεν είναι ώριμοι να δεχθούν την ακριβειά της. Τότε θα μπορούσε να «επιτρέψει», δηλαδή να δεχθεί κατ' οικονομίαν την τεχνητή σπερματέγχυση η και γονιμοποίηση ως θεραπευτική υποβοήθηση στις περιπτώσεις που υπάρχει αναπαραγωγική ανεπάρκεια. Αυτό με την προϋπόθεση ότι οι σύζυγοι είναι νόμιμα και εκκλησιαστικώς συνεζευγμένοι, ότι τα ωάρια και σπερματοζωάρια είναι δικά τους και όχι τρίτων εκ δανεισμού και ότι δεν προκύπτουν πλεονάζοντα έμβρυα με προοπτική ενδεχόμενης καταστροφής τους, παρά μόνον με δεδομένη την μελλοντική εμφύτευσή τους στη μητέρα.

[Συνεχίζεται]

[25] *Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων*, 6 Οκτωβρίου 2002, σ. 7.

[26] Απόφαση Πολυμελούς Πλημμελειοδικείου Αθηνών (431/2013), και σχόλιο του κ. Πάνου Νικολόπουλου, «*ΝΟΜΙΚΟ ΒΗΜΑ*», 62,4, Μάιος 2014, σσ. 880-885.

[27] *Έθνος της Κυριακής*, 4.5.2003.

[28] Αρχιμ. Νικολάου Χατζηνικολάου, *Ελεύθεροι από το γονιδίωμα*, Αθήνα 2002, σ. 245.

[29] Metropolitan Nikolaos of Mesogaia and Lavreotiki: The Greek Orthodox Position on the Ethics of Assisted Reproduction, *RBM Online*, Vol. 17, Suppl. 3. 2008, 25-33.